

O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

**International Journal of
Contemporary Scientific
and Technical Research**
Volume 2 Issue 4
2026

**Zamonaviy ilmiy-texnik
tadqiqotlar xalqaro jurnali**
4-son
2026

**Международный журнал
современных научно-
технических
исследований**
Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay'ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O'zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O'zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© "O'zMU Jizzax filiali" – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko'chasi, 259-uy.

BO'LAJAK MUHANDISLARING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MAZMUNI VA MOHIYATI

Isanov Abdumajit Parmanovich

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali, dotsent (PhD).

e-mail: pabdutolib@gmail.com

Annotatsiya.

Mazkur maqolada bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirishning pedagogik mazmuni va mohiyati tahlil qilingan. Kasbiy kompetentlikning tarkibiy qismlari, uni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari hamda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan integratsiyalashning samarali jihatlari asoslangan.

Kalit so'zlar: bo'lajak muhandis, kasbiy kompetentlik, kasbiy kompetensiya, kompetensiyaviy yondashuv, muhandislik ta'limi, kasbiy tayyorgarlik.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ И СУЩНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

Исанов Абдумажит Парманович

Джизакский филиал Национального университета Узбекистана, доцент (PhD).

Аннотация.

В данной статье проанализированы педагогическое содержание и сущность формирования профессиональной компетентности будущих инженеров. Рассмотрены структурные компоненты профессиональной компетентности, педагогические условия её развития, а также значение компетентностного подхода. Кроме того, обоснованы эффективные аспекты интеграции теоретических знаний и практических навыков в процессе подготовки будущих инженеров к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: будущий инженер, профессиональная компетентность, профессиональная компетенция, компетентностный подход, инженерное образование, профессиональная подготовка.

PEDAGOGICAL CONTENT AND ESSENCE OF DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS

Isanov Abdumajit Parmanovich

Jizzakh Branch of the National University of Uzbekistan, Associate Professor (PhD).

Abstract.

This article analyzes the pedagogical content and essence of developing the professional competence of future engineers. It examines the structural components of professional competence, the pedagogical conditions for its development, and the significance of the competency-based approach. Furthermore, the article substantiates the effectiveness of integrating theoretical knowledge with practical skills in preparing future engineers for professional activities.

Keywords: future engineer, professional competence, professional competency, competency-based approach, engineering education, professional training.

Kirish. Bugungi kunda fan va texnikaning jadal rivojlanishi, ishlab chiqarish jarayonlarining raqamlashtirilishi hamda zamonaviy texnologiyalarning keng joriy etilishi muhandis kadrlarni tayyorlash mazmunini takomillashtirishni talab etmoqda. Zamonaviy muhandis nafaqat chuqur nazariy bilimga, balki kasbiy vazifalarni mustaqil hal qilish, texnik muammolarni tahlil qilish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish kompetensiyalariga ega bo'lishi zarur.

Shu nuqtayi nazardan, oliy ta'lim jarayonida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Kasbiy kompetentlik mutaxassisning bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy

sifatlarini kasbiy faoliyatda samarali qo'llay olish qobiliyatini ifodalaydi. Uni shakllantirish ta'lim mazmunini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash hamda talabalarning mustaqil va ijodiy faoliyatini rivojlantirishni taqozo etadi.

Mazkur maqolada bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirishning pedagogik mazmuni va mohiyati, uning asosiy tarkibiy jihatlari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirishga oid pedagogik, psixologik va ilmiy-metodik adabiyotlar tahlil qilindi. Jumladan,

E. F. Zeer kompetentlikni mutaxassisning kasbiy faoliyatida foydalanadigan nazariy va empirik bilimlarining mazmunan umumlashgan shakli sifatida talqin qiladi [1]. Uning yondashuvida kasbiy kompetentlik shaxsning muayyan kasbiy faoliyatni bajarishga tayyorgarligini belgilovchi bilim, ko'nikma va tajriba bilan bog'liqligi ko'rinadi.

I. A. Zimnyaya kompetentlikni ta'lim natijasi bilan bog'laydi va uni shaxsning turli faoliyat va ijtimoiy munosabatlarda samarali harakat qilish imkoniyatini belgilovchi sifat sifatida qaraydi [2]. Uning "umumiy madaniyat va ijtimoiy-kasbiy kompetentlik" haqidagi ishlari kompetentlikni faqat bilimlar yig'indisi emas, balki shaxsning faoliyatga tayyorligi bilan bog'lash imkonini beradi.

A. V. Xutorskoy kompetensiyani ta'lim oluvchiga qo'yiladigan, muayyan sohada samarali faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan oldindan belgilangan talab sifatida izohlaydi [3]. Shu nuqtayi nazardan, kompetentlik ushbu kompetensiyalarni shaxs tomonidan amaliy faoliyatda egallash va namoyon etish darajasini ifodalaydi.

A. K. Markovanning kasbiy rivojlanish haqidagi qarashlarida mutaxassisning kasbiy kompetentligi uning kasbiy bilimlari, ko'nikmalari va faoliyatni samarali bajarish qobiliyati bilan bog'lanadi [4]. Shu sababli uning yondashuvi bo'lajak muhandisning kompetentligini kasbiy faoliyat natijalari orqali baholash uchun metodologik asos bo'la oladi.

K. V. Presnuxin muhandislik, xususan, muhandis-quruvchi kasbiy kompetentligini shaxsning integrativ sifati sifatida tavsiflaydi [5]. Uning fikricha, bunday kompetentlik texnik va iqtisodiy bilimlar, ko'nikmalar, tajriba, kasbiy va shaxsiy sifatlarining majmuini o'z ichiga oladi. Muallif kompetensiyani kompetentlikning tarkibiy elementi, kompetentlikni esa ushbu elementlarning integratsiyasi natijasida yuzaga keladigan yangi tizimli sifat sifatida ko'rsatadi.

A. I. Chuchalin muhandislik ta'limida kasbiy kompetensiyalarni zamonaviy muhandislik faoliyatining mazmuni bilan bog'laydi [6]. U muhandislik dasturlari bitiruvchilarida fundamental, maxsus va kasbiy bilimlarni kompleks hamda innovatsion muhandislik muammolarini hal qilishda qo'llash qobiliyatini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi.

Yuqoridagi olimlarning qarashlarini umumlashtirib, bo'lajak muhandisning kasbiy kompetentligini quyidagicha ta'riflash mumkin:

Bo'lajak muhandisning kasbiy kompetentligi – muhandislik faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beruvchi kasbiy bilim, amaliy ko'nikma, tajriba, kasbiy motivatsiya, shaxsiy sifatlar va muammoli vaziyatlarda mustaqil hamda maqbul qaror qabul qilish qobiliyatlarining integrativ majmuasidir.

R. W. White kompetensiya tushunchasini shaxsning atrof-muhit bilan samarali munosabatga kirishishi va faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishga intilishi bilan bog'laydi [7]. Uning yondashuvi kompetentlikni faqat bilim emas, balki faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan qobiliyat sifatida tushunishga asos yaratgan.

Richard Boyatzis kasbiy kompetentlikni muayyan kasbiy vazifalarni samarali bajarishga olib keladigan shaxsning kuzatiladigan xususiyatlari bilan bog'laydi [8]. Uning konsepsiyasida kompetensiyalar bilim, ko'nikma, motivlar, shaxsiy xususiyatlar va xulq-atvor namoyon bo'lishlarini qamrab oladi.

L. Spencer va S. Spencer kompetensiyani samarali yoki yuqori darajadagi faoliyatni yuzaga keltiruvchi shaxsning asosiy xususiyatlari sifatida izohlaydi [9]. Ular kompetensiyalar tarkibida bilim, ko'nikma, motivlar, o'z-o'zini anglash, xususiyatlar va xulq-atvor elementlarini ajratib ko'rsatadi.

M. Mulder, J. Gulikers, H. Biemans va R. Wesselink kompetensiyaga asoslangan ta'limni oliy ta'limda qo'llash masalasini tadqiq qilgan [10]. Ularning tadqiqotlarida kompetensiya tushunchasi bilimlarni real va kasbiy vaziyatlarda qo'llash hamda kompetensiyaga asoslangan ta'limni o'quv dasturiga integratsiya qilish bilan bog'lanadi.

L. J. Shuman, M. Besterfield-Sacre va J. McGourty muhandislik ta'limida texnik bilim va ko'nikmalar bilan bir qatorda kommunikatsiya, jamoada ishlash, axloqiy va kasbiy mas'uliyat, umrbod ta'lim olish hamda global va ijtimoiy kontekstni anglash kabi professional ko'nikmalar muhimligini asoslaydi [11].

Honor J. Passow muhandislik bitiruvchilarining kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan kompetensiyalarni empirik o'rgangan [12]. Uning tadqiqotida muhandislar uchun jamoada ishlash, kommunikatsiya, ma'lumotlarni tahlil qilish va muammolarni hal qilish kompetensiyalari muhim yo'nalishlar sifatida namoyon bo'lgan.

James P. Trevelyan muhandislik kompetentligini faqat texnik bilimlar bilan cheklamasdan, real muhandislik amaliyotidagi hamkorlik, kommunikatsiya, loyiha boshqaruvi, xavfsizlik, texnik bilimlardan foydalanish va kasbiy tajriba bilan bog'laydi [13]. U muhandislik faoliyatining ijtimoiy va hamkorlikka asoslangan xususiyatlarini ham alohida ta'kidlaydi.

Xorijiy tadqiqotlarda kasbiy kompetentlik muhandisning faqat texnik bilim va ko'nikmalarini emas, balki muammolarni hal qilish, samarali kommunikatsiya, jamoada ishlash, kasbiy va axloqiy mas'uliyatni anglash, zamonaviy

texnologiyalardan foydalanish hamda doimiy ravishda yangi bilimlarni egallash qobiliyatlarini ham qamrab oluvchi integrativ sifat sifatida qaraladi.

Mahalliy pedagog olimlarimizdan O. X. Turakulov, J. A. Xamidov, D. O. Himmataliyev, J. R. Turmatov, A. A. Parmonov va boshqalar kasbiy kompetentlikning mazmun-mohiyatini ochish bo'yicha o'z tadqiqotlarida ushbu masalani o'rganganlar. Jumladan, O. X. Turakulov kasbiy mutaxassislarni tayyorlash jarayonida axborotlashtirilgan ta'lim muhitining imkoniyatlaridan samarali foydalanish, ta'lim mazmunini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish va ta'lim oluvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratadi [14]. Olimning tadqiqotlarida axborotlashtirilgan ta'lim muhiti mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning muhim pedagogik vositasi sifatida qaraladi.

J. A. Xamidov bo'lajak kasb ta'limi mutaxassislarni tayyorlash jarayonida zamonaviy didaktik vositalarni yaratish va ulardan samarali foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini tadqiq etgan [15]. Olimning yondashuviga ko'ra, ta'lim jarayonini zamonaviy didaktik vositalar bilan ta'minlash bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvni muhandislik ta'limiga tatbiq etganda, zamonaviy grafik dasturlar, multimedia vositalari, raqamli modellashtirish va interaktiv topshiriqlardan foydalanish bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirishning muhim pedagogik vositalari sifatida qaralishi mumkin.

D. O. Himmataliyev tadqiqotlarida bo'lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini shakllantirishda pedagogik va texnik bilimlarning integratsiyasiga alohida e'tibor qaratilgan. Olim kasbiy kompetentlikni shakllantirish jarayonini shaxsning kasbiy rivojlanishi, kasbiy-metodik kompetensiyalar va shaxsiy sifatlarining o'zaro bog'liqligi asosida ko'rib chiqadi. Uning yondashuvida mutaxassisning kasbiy tayyorgarligi motivatsion, hissiy-irodaviy, munosabat-xulq-atvor va baholash komponentlarining integrallashuvi bilan tavsiflanadi.

A. A. Parmonov tadqiqotlarida bo'lajak muhandislarning umumiy texnik kompetentligini shakllantirish masalasi tizimli yondashuv asosida talqin qilinib, uning tarkibida axborot, texnik, tadqiqotchilik va liderlik kompetensiyalarining o'zaro bog'liqligi asoslangan [17]. Muallif umumiy texnik kompetentlikni rivojlantirishda kasbiy yo'naltirilganlik, fanlararo integratsiya, raqamli texnologiyalardan foydalanish, amaliy tayyorgarlik va muammoli ta'limning muhimligini ta'kidlaydi.

O'zbek olimlarining kasbiy kompetentlikni shakllantirishga oid tadqiqotlarini tahlil qilish natijasida mazkur tushuncha bo'lajak mutaxassisning faqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarini emas, balki ularni kasbiy faoliyatda samarali qo'llash qobiliyati, mustaqil qaror qabul qilishi, muammolarni hal qilishi va o'z faoliyatini baholay olishini ham qamrab olishi aniqlandi.

Tadqiqotlardan shunday xulosa qilamizki, bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirishda nazariy va amaliy tayyorgarlikning integratsiyasi, zamonaviy axborot va raqamli texnologiyalardan foydalanish, kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, fanlararo integratsiya hamda talabani mustaqil va ijodiy faoliyatini rivojlantirish muhim pedagogik omillar ekanligi ko'rinadi. Muhandislikka oid tadqiqotlarda ham kasbiy kompetentlikni shakllantirish real ilmiy-texnik va amaliy muammolarni tahlil qilish va hal etish qobiliyati bilan bog'langan.

Shundan kelib chiqib, bo'lajak muhandisning kasbiy kompetentligini uning muhandislik faoliyatiga oid bilim, ko'nikma, amaliy tajriba, texnik va ijodiy fikrlash, raqamli vositalardan foydalanish hamda kasbiy vaziyatlarda mustaqil va samarali qaror qabul qilish qobiliyatlarini integrallashgan holda namoyon etuvchi shaxsiy-kasbiy sifat sifatida talqin qilish mumkin.

Tadqiqotda kasbiy kompetentlikning mazmuni, tarkibiy komponentlari hamda uni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari o'zaro bog'liqlikda o'rganildi. Nazariy tahlil natijalari asosida bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda nazariy bilim, amaliy ko'nikma va kasbiy tajribaning integratsiyasi muhim omil sifatida belgilandi.

Bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirish jarayonini samarali tashkil etish uchun, avvalo, uning tarkibiy tuzilishini aniqlash va har bir komponentni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni belgilash muhimdir. Zamonaviy muhandislik ta'limiga oid tadqiqotlarda kasbiy kompetentlik texnik bilim va amaliy ko'nikmalar bilan bir qatorda muammolarni hal qilish, kommunikativ va raqamli kompetensiyalarni ham qamrab oluvchi kompleks sifatida qaraladi.

Mazkur tadqiqot doirasida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini beshta o'zaro bog'liq komponent asosida tavsiflash maqsadga muvofiq: motivatsion, kognitiv, texnik-texnologik, praksiologik va refleksiv komponentlar.

Motivatsion komponent bo'lajak muhandisning tanlagan kasbiga qiziqishi, kasbiy maqsadlari, muhandislik faoliyatiga ijobiy munosabati va o'z kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirishga intilishini ifodalaydi. Mazkur komponentning shakllanganligi talabani o'quv faoliyatidagi faolligi, mustaqil bilim olishga intilishi va kasbiy vazifalarni bajarishga mas'uliyat bilan yondashishida namoyon bo'ladi.

Kognitiv komponent muhandislik fanlari bo'yicha zarur nazariy bilimlarni egallash, texnik tushunchalarni o'zlashtirish va ularni tizimli ravishda qo'llash qobiliyatini anglatadi. Bunda nazariy bilimlarning amaliy faoliyat bilan bog'lanishi alohida ahamiyatga ega. Muhandislik kompetensiyasi bo'yicha xalqaro modellarda ham fundamental va maxsus bilimlarni tushunish hamda ularni kasbiy faoliyatda qo'llash muhim kompetensiya sifatida belgilanadi.

Texnik-texnologik komponent zamonaviy muhandislik texnologiyalari, raqamli vositalar, kompyuter grafikasi va maxsus dasturiy ta'minotdan foydalanish qobiliyatini qamrab oladi. Ayniqsa, "Muhandislik va kompyuter grafikasi" fanida

ushbu komponent AutoCAD, SolidWorks, Kompas-3D kabi grafik muhitlarda loyihalash, modellashtirish va texnik obyektlarni vizuallashtirish faoliyati orqali rivojlantirilishi mumkin.

Praksiologik komponent o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalarni real yoki modellashtirilgan kasbiy vaziyatlarda qo'llash, muhandislik muammolarini aniqlash va hal qilish, loyihalash hamda amaliy topshiriqlarni bajarish qobiliyatini ifodalaydi. Shu sababli nazariy mashg'ulotlarni amaliy, laboratoriya, loyiha va ishlab chiqarish faoliyati bilan integratsiyalash kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. Muhandislik ta'limida nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzilish kompetentlikni rivojlantirishdagi asosiy muammolardan biri sifatida qayd etilgan.

Refleksiv komponent talabaning o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilishi, o'z bilim va ko'nikmalarini baholashi, xatolarini aniqlashi hamda keyingi kasbiy rivojlanish yo'nalishlarini belgilay olishini tavsiflaydi. Refleksiya bo'lajak muhandisning mustaqil ta'lim olishi va kasbiy rivojlanishini uzluksiz davom ettirishiga xizmat qiladi.

Kasbiy kompetentlikni rivojlantirish uchun yuqoridagi komponentlarning o'zi yetarli emas. Ularni rivojlantirishga imkon beradigan pedagogik shart-sharoitlar tizimi ham yaratilishi zarur. Tadqiqotlarda pedagogik shart-sharoitlar sifatida motivatsion-qadriyat, mazmuniy-texnologik, tashkiliy-boshqaruv va refleksiv-baholash yo'nalishlari ajratilgan.

Bo'lajak muhandislar uchun ushbu shart-sharoitlarni quyidagicha tizimlashtirish mumkin:

Pedagogik shart-sharoit	Mazmuni	Rivojlantiriladigan komponent
Kasbiy yo'naltirilgan ta'lim mazmuni	O'quv materiallarini real muhandislik vazifalari bilan bog'lash	Kognitiv, praktsiologik
Nazariya va amaliyot integratsiyasi	Amaliy, laboratoriya va ishlab chiqarishga yo'naltirilgan topshiriqlar	Praksiologik
Raqamli ta'lim muhitini yaratish	CAD dasturlari, virtual laboratoriyalar, raqamli modellashtirishdan foydalanish	Texnik-texnologik
Muammoli va loyiha asosida o'qitish	Muhandislik muammolarini mustaqil hal qilish va loyihalar yaratish	Praksiologik, kognitiv
Fanlararo integratsiya	Muhandislik fanlari o'rtasida bilim va faoliyat aloqalarini ta'minlash	Kognitiv, texnik-texnologik
Mustaqil va ijodiy faoliyatni rag'batlantirish	Mustaqil topshiriqlar, tadqiqot va loyiha ishlarini tashkil etish	Motivatsion, refleksiv
Diagnostika va refleksiv baholash	Kompetensiyalarni muntazam baholash, o'z-o'zini baholash va tahlil qilish	Refleksiv

Shunday qilib, kasbiy kompetentlikning tarkibiy komponentlari va pedagogik shart-sharoitlari bir-biridan ajralgan holda emas, balki yagona pedagogik tizim sifatida qaralishi lozim. Xususan, ta'lim mazmunining kasbiy yo'naltirilganligi, zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish, nazariya va amaliyot integratsiyasi, muammoli va loyihaviy ta'lim, fanlararo yondashuv hamda refleksiv baholashning uyg'unligi bo'lajak muhandislarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning asosiy pedagogik mexanizmlarini tashkil etadi. Bu yondashuv muhandislik ta'limini zamonaviy kasbiy talablar bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Olib borilgan nazariy tahlillar asosida bo'lajak muhandislarining kasbiy kompetentligi kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirishga xizmat qiluvchi bilim, ko'nikma, amaliy tajriba, kasbiy motivatsiya, texnik-texnologik tayyorgarlik va refleksiv qobiliyatlarning integrativ birligi sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi. Kasbiy kompetentlikning motivatsion, kognitiv, texnik-texnologik, praktsiologik va refleksiv tarkibiy qismlarini o'zaro uzviy bog'liq holda rivojlantirish bo'lajak muhandisning kasbiy tayyorgarligi sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda ta'lim mazmunini kasbiy faoliyatga yo'naltirish, nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan integratsiyalash, zamonaviy axborot-kommunikatsiya va raqamli texnologiyalardan foydalanish, muammoli va loyihaviy ta'limni tashkil etish, fanlararo integratsiyani ta'minlash hamda talabalarning mustaqil va ijodiy faoliyatini rivojlantirish muhim pedagogik shart-sharoitlar hisoblanadi. Bu yondashuvlar muhandislik ta'limini ishlab chiqarish talablari bilan uyg'unlashtirish va bitiruvchilarning amaliy tayyorgarligini kuchaytirishga imkon beradi.

Shu asosda quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. "Muhandislik va kompyuter grafikasi" fanining o'quv mazmunini real muhandislik masalalari, loyihalash va modellashtirish topshiriqlari bilan boyitish.
2. Talabalarining AutoCAD, SolidWorks, Kompas-3D kabi zamonaviy grafik va muhandislik dasturlaridan foydalanish ko'nikmalarini tizimli rivojlantirish.
3. Nazariy mashg'ulotlarni amaliy, laboratoriya, loyiha va ishlab chiqarish faoliyati bilan uzviy bog'lash.
4. Ta'lim jarayonida muammoli, loyihaviy, interfaol va raqamli ta'lim texnologiyalaridan keng foydalanish.
5. Talabalarining mustaqil ta'lim, tadqiqotchilik va ijodiy faoliyatini rag'batlantirish hamda ularning kasbiy rivojlanishini muntazam monitoring qilish.
6. Kasbiy kompetentlikni baholashda faqat nazariy bilimlarni emas, balki amaliy faoliyat, texnik-texnologik

ko'nikmalar, mustaqil qaror qabul qilish va refleksiv qobiliyatlarni ham qamrab oluvchi mezon va indikatorlardan foydalanish.

7. Ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari hamkorligini kuchaytirish orqali talabalarga real kasbiy vaziyatlarda tajriba orttirish imkoniyatlarini kengaytirish.

Umuman olganda, bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini shakllantirish "bilim, ko'nikma, amaliy faoliyat, mustaqil qaror, refleksiya, kasbiy rivojlanish" izchilligiga asoslangan yaxlit pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi maqsadga muvofiq. Mazkur yondashuv bo'lajak muhandislarning raqobatbardoshligi, kasbiy moslashuvchanligi va zamonaviy muhandislik faoliyatiga tayyorgarligini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Зеер Э. Ф. Психология профессий. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
3. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996.
5. Преснухин К. В. К определению понятий «профессиональная компетентность» и «компетенция» инженера-строителя // Гуманизация образования. – 2009.
6. Чучалин А. И. Уровни компетенций выпускников инженерных программ // Высшее образование в России. – 2009. – № 11. – С. 3–13.
7. White R. W. Motivation Reconsidered: The Concept of Competence // Psychological Review. – 1959. – Vol. 66, № 5. – P. 297–333. – DOI: 10.1037/h0040934.
8. Boyatzis R. E. The Competent Manager: A Model for Effective Performance. – New York: John Wiley & Sons, 1982.
9. Spencer L. M., Spencer S. M. Competence at Work: Models for Superior Performance. – New York: John Wiley & Sons, 1993.
10. Mulder M., Gulikers J., Biemans H., Wesselink R. The New Competence Concept in Higher Education: Error or Enrichment? // Journal of European Industrial Training. – 2009. – Vol. 33, № 8/9. – P. 755–770. – DOI: 10.1108/03090590910993616.
11. Shuman L. J., Besterfield-Sacre M., McGourty J. The ABET "Professional Skills" – Can They Be Taught? Can They Be Assessed? // Journal of Engineering Education. – 2005. – Vol. 94, № 1. – P. 41–55. – DOI: 10.1002/j.2168-9830.2005.tb00828.x.
12. Passow H. J. Which ABET Competencies Do Engineering Graduates Find Most Important in Their Work? // Journal of Engineering Education. – 2012. – Vol. 101, № 1. – P. 95–118. – DOI: 10.1002/j.2168-9830.2012.tb00043.x.
13. Trevelyan J. P. Learning Engineering Practice. – Boca Raton: CRC Press, 2021.
14. To'raqulov O. X., Turmatov J. R. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish metodikasi // O'zMU xabarlari. – 2018. – № 3. – B. 14–18.
15. Hamidov J. A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda o'qitishning zamonaviy didaktik vositalarini yaratish va qo'llash texnologiyasi: pedagogika fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2017.
16. Himmatliyev D. O. Kasbiy faoliyatga tayyorgarlikni diagnostika qilishda pedagogik va texnik bilimlar integratsiyasi (texnika oliy ta'lim muassasalarining "Kasb ta'limi" yo'nalishlari misolida): doktorlik dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2018.
17. Parmonov A. A. Bo'lajak muhandislarning umumiy texnik kompetentligini rivojlantirishda axborot, texnik, tadqiqotchilik va liderlik kompetensiyalarini tizimli shakllantirish zarurati // Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar. – 2026. – 2-jild, № 1. – B. 185–193.